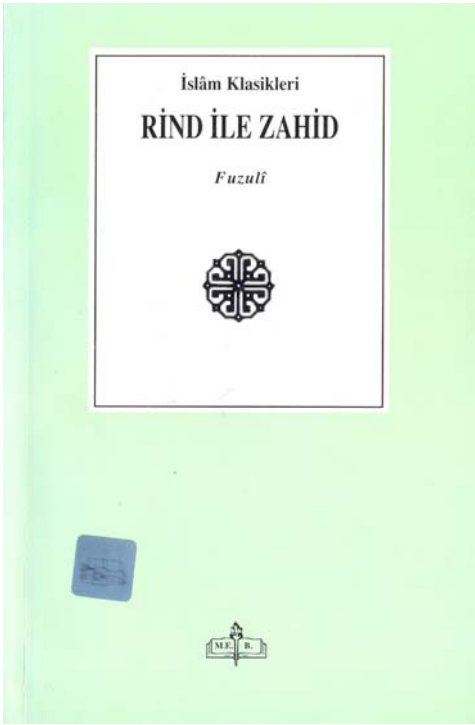


FUZÛLÎ, RİND İLE ZÂHİD\*

Nilüfer TANÇ\*\*

**R**ind ü Zâhid Fuzûlî'nin Farsça mensur eserlerindedir. Tanrı'ya ibadet ve zühdle ulaşmayı öngören zâhidlik ile bunun ancak aşkla mümkün olacağını savunan rindlik kavramlarının kişileştirildiği bu alegorik eserde Rind gönlü, Zâhid'se aklı temsil etmekte; bu iki kavramın



şairin iç dünyasındaki çatışması işlenmektedir. Kahramanların baba-oğul olması ve hikâyenin bir babanın oğluna öğütlerinden meydana gelmesi eseri eğitim ve öğretim açısından da kıymetli kılmaktadır. Eser boyunca en ağır inanç konularını Rind ile Zâhid'in ağzından geniş bir çerçevede tartışan Fuzûlî, tefsir, hadis, kelam, fıkıh, ve tasavvuf bilimlerine ait derin bilgisini göstererek bu konular hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaktadır. İçerisinde 75 *rubâî*, 54 *kıta*, 18 beyitlik *mesnevî*, çeşitli yerlere serpiştirilmiş *beyitler*, 1 *misranın* yer alması ve diyalog tekniğiyle kaleme alınmış olmasıyla eser, sahnelenmeye elverişli bir yapıya sahiptir.

Rind ü Zâhid Üsküdarlı Sâlim Efendi tarafından 1869'da tercüme edilmiştir. Ancak bu çeviride oldukça ağır bir dil kullanılmış ve sanat yapma arzusuyla eserin aslına sadık kalınmamıştır.<sup>1</sup> Tenkitli metni Kemal Edip Kürkçüoğlu tarafından 1959'da yayımlanan eser, Prof. Dr. Hüseyin Ayan tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

\* Fuzûlî, Rind ile Zâhid, Çeviren: Hüseyin Ayan, MEB Yayınları, Ankara 2001.

\*\* Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Doktora Öğrencisi

<sup>1</sup> Fuzûlî, *Rind ü Zâhid*, Metni Hazırlayan: Kemal Edip Kürkçüoğlu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1956, s. 8.

H. Ayan'ın MEB yayınlarından çıkan 104 sayfalık çalışması “Ön Söz”, “Fuzûlî'nin Eserleri Arasında Rind ile Zâhid'in Yeri” ve “Rind ile Zâhid” bölümlerinden oluşmaktadır. H. Ayan, Nisan 1989'da kaleme aldığı “Ön Söz”de Farsça bilgisini iletmek amacıyla 1965'te çevirmeye başladığı Rind ile Zâhid'in Kemal Edip Kürkçüoğlu'nun tenkitli metnine dayandığını söylemektedir. Çalışmanın “Fuzûlî'nin Eserleri Arasında Rind ile Zâhid'in Yeri” başlıklı bölümünde önce Fuzûlî, eserleri ve şairin edebî şahsiyeti hakkında bilgi verilmiş daha sonra Rind ve Zâhid tiplerinin ortaya çıkışı üzerinde durulmuştur.

H. Ayan, Fuzûlî'nin Rind ile Zâhid'de mükemmel bir tenkitçi ve eğitimci olduğunu, tasavvuf havası vererek dünya ve kâinata dair görüşlerini bu eserinde ortaya koyduğunu, Rind ve Zâhid'in ağzından kendi felsefesini aktardığını söylemektedir. Eserde Rind, şairin gönlünden geçenlere Zâhid'se düşüncesine tercüman olmaktadır. Çalışmanın 13-16. sayfaları arasında eserin özetine de yer verilmiştir:

*“Acem diyarında, vakar sahibi, gayetle Allah'tan korkan ve çekingen bir Zâhid ve bu kişinin Rind adlı bir oğlu vardır. Zâhid, oğlunun zekâ ve istidadının farkına varınca ona öğütler vermeye başlar. Oğlan bu nükteli öğütlerin biraz daha açık ve kendi anlayacağı biçimde olmasını ister.. Nesirden ziyade nazımdan hoşlandığını imâ eder. Zâhid Kur'an-ı Kerim ve hadisten şiir ve şairle ilgili hükümleri okur.*

*Baba, oğlunu, şeriat bilimlerini öğrenmeye teşvik eder. Rind, öğrenme ve davranışların nelerden ibaret olması gerektiğini öğretmesi için babasını sıkıştırır.*

*Yazı sanatını öğrenmesinin iyi olacağını söyleyen babasına, Hazreti Peygamberin “ümmî”liğini hatırlatır.*

*Yazı yazmayı öğrenmenin gerekliliğini kavrayamayan Rind'e padişahlara yakın olmanın yollarını öğrenmesini öğütler. Rind: “Yaradılmışın varlığında maksat Yaradana kulluktur.” cevabını verir.*

*Bu arada, “Var çiftçilik yap ” öğürünü de benimsemeyen Rind, ticarete de yanaşmaz. Sanatla uğraşmanın, belirlenmiş bir kısmet için sıkıntıya düşmekten başka bir şey olmadığı söyler.*

*Bu tutumuyla, oğlunun cahil kalmasından korkan baba, bilimin faziletlerinden, cehaletin kötülüklerinden örnekler verirse de oğlunda söylenenleri kabule dair bir emare göremez. Zâhid, Rind'in her söylenene bir ters cevap vermesinden dolayı üzüntüye kapılır, çektiği emeklere yanar. Dünya nimetlerini*

elde edebilmek için çalışmanın mecburiyetini söyler. Oğluna daima iyilik ettiğini, kendisinden ise daima sıkıntıya düştüğünü ifade eder.

Babasının bezginliğini anlayan Rind, "Meşakkat sırası bana ulaşınca ve geçim sıkıntısını çekinceye kadar, benim rızıkımı senin üzerine yazmışlar.." der.

Zâhid'in "babalık hakkım" ileri sürmesine karşılık da, başının çaresine bakabileceğini, yolculuğa çıkabileceğini söyler. "Sefer" için alınacak tedbirleri sorar! Zâhid, yolculuğun tehlikelerini sayıp döker. Rind de onlardan korunmanın çarelerini anlatır. Eserin bu kısmında, medreselerde usulleri öğretilen cedelin mükemmel örnekleri bulunmaktadır. Bu karşılıklı konuşmalarla devam eden yolculuklarında, önlerine bir m e s c i d çıkar. Rind, burasının ne olduğunu sorar.

Zâhid: "Burası Allah'ın evidir. Temiz kalpli sūfîlerin mabedidir. Kulluk yeridir. İblis'e buradan geçit yoktur!" der.

Rind: "Mademki bu Allah evidir. Doğruluk ve temizliğin de başıdır... Bu ev, teklik, doğruluk ve temizlik makamıdır.. Bir kimse, ev sahibi için gerekeni bilmeyince, O'nun evine nasıl girebilir?" der.

Zâhid: "Bozguncularla oturup kalkmazdan, dinden çıkmışlarla karışıp görüşmezden önce bu eve gelmesini, buradakilerin hidayet nurlarından faydalanmasını..." ister. Rind, mescide girmeye razı olmaz. Baba ve oğul birlikte dolaşırlarken, önlerine "feleğe baş çekmiş... cennet bahçelerinden bir bahçede kurulmuş bir binaya rastlarlar. Her tarafından neşeli sesler fişkirmakta., kâhkahalar arasında sazın sesi duyulmakta..."

Rind: "Bu gönül açan yer neresidir? Duyduğum ne biçim sestir?" der. "Bu şeytanın evidir!" cevabını alır! Zâhid şarapla ilgili âyeti okur. Bunun üzerine, Rind'in, aklı başında insanlar gibi sözler söylemeye başladığını görünce de m e y h a n eye girmesine izin verir.

Rind, meyhanede gönlü aydınlık olan bir ihtiyar (Pîr) görür. Onu incelemeye başlar. Bu ihtiyarın görüşü, sır cevherlerinin hazinesini açar; aşk, onun namlılığının, adının süsüdür; akıl, onun çocukluğunun öğüncesidir! Bakışıyla, şarabı aranan şey yapmış, yaradılışa: "Elde etmeyi ve kalbin cezbesini" vermiş!... Rind, selâm vererek oturur.

Pîr: "Ey delikanlı, garip görünüyorsun, ne iddian var, nereden geliyorsun? Yolunu kaybetmişsen sana kılavuz olayım, bir hacetin varsa yerine getireyim!" der. Burada Pîr'le Rind arasında karşılıklı konuşmalar olur. Rind, Pîr'in dediklerinde, derdinin dermanını bulur. Acele olarak, sıkıntısının hallini

ister. Pîr, sakiye işaret ederek: "Dertsizlik maddesi olan, ruhu cilalayan şerbeti getirir! Buna katılan "özel katkılarla" da "yavaş yavaş inanç bağıni şekilden kesip mânâyâ ulaştırması, saplantı ipini mecazdan kesip gerçeğe bağlaması.." istenir.

Rind, burada gördüklerinden ve duyduklarından hoşlanır. Babasına dönerek, evvelce kendisine söylediklerini bir daha hatırlatır.

Rind: "Dikkatle fikir gözümü açınca düşündüm ki, mescittekiler, kendileriyle gururlanmaktadır; meyhaneye çekilenler ise kendilerinde değiller! Mescitte ibadet edenlerin ibadetlerine olan güvenleri, onları gurur sarhoşluğuna atmış! Meyhanenin gafillerini, hatayı itiraf etmeleri, gaflet uykusundan uyandırmış!..." gibi sözlerle karşılaşturmalar yapar. Baba ve oğul "iyi". "kötü", "hakikat", "mecaz", "nefis", "hevâ ve heves", "günâh", "sevâb"... gibi deyimleri, sağlam bir mantıkla tartışırlar.

Sonunda Zâhid ile Rind, birbirlerine karşı gelmekten vazgeçip "teklik" mertebesine ulaşırlar.

Fuzûlî, son söz olarak: "Fânilik köyünde, akıllı ile deli birdir. Denizin dibinde taş ile inci danesi birdir. İyi ve kötü sayma işi ortadan kalkınca mescid ile meyhane birdir" der."

H. Ayan bir klâsik Türk edebiyatı uzmanı olarak Rind ve Zâhid hakkında herhangi bir fikir ileri sürmeden, Fuzûlî'yi inceleyebilmek için, onun bu eserinin mutlaka okunması gerektiğine inanmaktadır. Bu sebeple, uzman gözüyle hazırlanmış Rind ile Zâhid çevirisi, eseri Farsça aslından okuma imkânına sahip olmayan büyük çoğunluk için önemli bir boşluğu doldurmuştur.